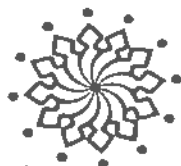

التشريح لخواص الأبرار

للطبيب الفيلسوف
محمّد بن زكريّا البرقي

حقّقه وقدم له بالفارسيّة والعربيّة والإنكليزيّة
الدكتور مهدي محقق

انجمن آثار و مفاخر و سنجی

سلسله انتشارات انجمن آثار و مفاخر فرهنگی
شماره ۳۵۵

رازی، محمد بن زکریا، ۲۵۱-۳۱۳ ق
... الشکوک علی جالینوس للطیب الفیلسوف / محمد بن زکریا الرازی؛ حقه و قدم له
بالفارسیه و العربیه و الانجلیزیه مهدی محقق. -- تهران: انجمن آثار و مفاخر فرهنگی، ۱۳۸۴.
۱۸۲ ص. -- (سلسله انتشارات انجمن آثار و مفاخر فرهنگی؛ ۳۵۵)
ISBN : 964-528-007-9

فهرست نویسی بر اساس اطلاعات فیبا.
ص.ع. لاتینی شده: Muhammad ibn Zakariyya al-Razi. ... Al-shukuk
Aja jalinus-un-il-a Muhammad ibn Zakariyya al-Razi. ... Al-shukuk'Ala J.
۱. پزشکی اسلامی -- متون قدیمی تا قرن ۱۴. ۲. جالینوس -- ۱۲۹ - ۱۹۹ --
دفاعیه ها و ردیه ها Galen. الف. محقق، مهدی، ۱۳۰۸ -، محقق. ب. انجمن آثار و مفاخر
فرهنگی. ج. عنوان.
ش ۸ / ۳ / ۲ R ۱۲۸
۱۳۸۴
۶۱۰/۹۱۷۶۷۱
م ۸۴-۴۲۱۳۸
کتابخانه ملی ایران

انجمن آثار و مفاخر فرهنگی

۱۳۸۵

الشکوک علی جالینوس
للطیب الفیلسوف
محمد بن زکریا الرازی
حقه و قدم له بالفارسیه و العربیه و الانجلیزیه: الدكتور مهدی محقق
ناظر فنی چاپ: محمد رؤف مرادی
چاپ اول، ۱۳۸۴ □ شمارگان ۱۰۰۰ نسخه
لیتوگرافی: پارسیان □، چاپ: دالاهو
حق چاپ برای انجمن آثار و مفاخر فرهنگی محفوظ است

دفتر مرکزی: تهران - خیابان ولی عصر - پل امیر بهادر - خیابان سرگرد بشیری (بوعلی) - شماره ۱۰۰
تلفن: ۵۵۳۷۴۵۳۱-۳، ۵۵۳۷۴۵۳۰، دورنویس: ۵۵۲۷۴۵۳۰
دفتر فروش: خیابان انقلاب بین خیابان ابوریحان و خیابان دانشگاه - ساختمان فروزین - شماره ۱۳۰۴،
طبقه چهارم - شماره ۱۴؛ تلفن: ۶۶۴۰۹۱۰۱
شابک: ۹۶۴-۵۲۸-۰۰۷-۹ ISBN : 964-528-007-9
قیمت: تومان

فهرست مطالب کتاب

الف: مقدمه کتاب

- ۱-۲ پیشگفتار چاپ دوم، مهدی محقق
- ۳-۴ سرآغاز، مهدی محقق
- ۵-۱۴ کتاب الشکوک علی جالینوس (مقدمه عربی)، مهدی محقق
- ۱۵-۶۶ شکوک رازی بر جالینوس (مقدمه فارسی)، مهدی محقق
- ۶۷-۶۸ کیفیت تصحیح کتاب
- ۶۸-۷۲ گفتار بدیع الزمان فروزانفر درباره کتاب الشکوک
- ۷۲-۷۸ آثار چاپ شده از جالینوس
- ۷۹-۸۰ مجموعه خطی آثار جالینوس در کتابخانه مؤسسه مطالعات اسلامی
- ۸۰-۸۵ فهرست مجموعه ملک که کتاب الشکوک شماره ۲۲ آن است
- ۸۶-۸۸ عناوین اصطلاحاتی که شرح آنها از کتاب استخراج گردیده
- ۸۹-۹۰ سخنانی کوتاه از محمد بن زکریای رازی
- ۹۱-۹۴ موارد تصحیح و اصلاح متن
- ۹۵-۹۶ غلطنامه

ب: متن کتاب

- ۳-۲۳ شکوک بر کتاب البرهان
- ۲۴-۳۵ شکوک بر کتاب فی آراء بقراط و افلاطون

۳۶-۴۱	شكوك بر كتاب فى الاسطقسات على راي بقراط
۴۲-۴۳	شكوك بر كتاب فى تفسير كتاب البقراط فى طبيعة الانسان
۴۳-۵۲	شكوك بر كتاب المزاج
۵۳-۵۴	شكوك بر كتاب الميامر
۵۴-۵۵	شكوك بر كتاب حيلة البرء
۵۵-۶۲	شكوك بر كتاب الاعضاء الآلة
۶۲-۶۳	شكوك بر كتاب العلل و الاعراض
۶۴-۶۵	شكوك بر كتاب الصناعة الصغيرة
۶۵-۶۹	شكوك بر كتاب تدبير الاصحاء
۷۰-۸۰	شكوك بر كتاب الفصول
۸۱-۸۲	شكوك بر كتاب الامراض الحادة
۸۳-۸۷	شكوك بر كتاب النبض الكبير

ج: خاتمه كتاب

فهرست كتب جالينوس فى كتاب الشكوك

۸۹-۱۰۷	مع الرجوع الى رسالة حنين بن اسحق
۱۰۸-۱۰۹	الاشارة الى كتب الرازى فى كتاب الشكوك
۱۰۹-۱۱۱	فهرست الاعلام و الطوائف و الامكنة
۱۱۳-۱۶۹	الفهرست التفصيلي لبعض المصطلحات العلمية
	شرح بعض المصطلحات من كتاب جالينوس
۱۷۱-۱۸۲	الى اغلوطن فى التاتى لشفاء الامراض

د: بخش انگلیسی کتاب

در این بخش سرآغاز و مقاله «الشكوك على جالينوس» از مهدي محقق به زبان انگلیسی آورده شده است.

بسمه تعالی

پیشگفتار چاپ دوم

خاور شناس معروف آلمانی پول کراوس *P. Kraus* پس از نشر رسائل فلسفیه از محمد بن زکریای رازی (قاهره ۱۹۳۹)، در صدد برآمده بود یگانه کتاب موجود او یعنی کتاب الشکوک علی جالینوس را منتشر سازد. حمله آلمان در جنگ جهانی دوم و اشغال شمال آفریقا و نزدیک شدن ارتش آن کشور به قاهره جایی که کراوس آن را مأمن و مأوی خود قرار داده بود و سخت گیری نازیها بر یهودیان، او را تحت فشار روحی قرار داد تا آنکه در سال ۱۹۴۴ در قاهره خودکشی کرد. مدت پنجاه سال کسی بر نشر این کتاب مهم دست نیازید به علت آنکه نسخه ای قدیمی از آن وجود نداشت و در بسیاری از موارد می بایست تصحیح قیاسی صورت گیرد و این از عهده هر کس ساخته نبود از این روی «قرعه فال بنام من دیوانه زدند».

در سال ۱۳۷۰ که دوازدهمین من پروفیسور سید محمد نقیب العطاس به تأسیس مؤسسه بین المللی اندیشه و تمدن اسلامی (ایستاک) در شهر کوالا لامپور از بلاد مالزی همت گماشت از من در برنامه ریزی علمی آن مؤسسه یاری خواست. من در برنامه آنجا موادی را پیشنهاد کردم که تا آن وقت کسی آنها را در آن ناحیه از جهان تدریس نکرده بود. از جمله: در فلسفه آثار میرداماد و ملاصدرا و سبزواری، و در کلام شیعه آثار شیخ مفید و شیخ طوسی و علامه حلی، و در تاریخ علوم پزشکی آثار علی بن ربیع طبری و محمد زکریای رازی و ابن سینا. آقای پروفیسور عطاس صریحاً گفت ما کسی را نداریم که این مواد را تدریس کند و از من خواست حتی اگر سالی سه ماه هم که شده در آنجا به تدریس بپردازم و دانشجویان را در تحریر پایان نامه های تحصیلی در موضوعات یاد شده یاری و کمک نمایم. در طی آن رفت و آمدها که تا سال ۱۳۷۵ ادامه داشت من فرصت را مغتنم شمرده و

مجموعه‌ای را تحت عنوان «اندیشه اسلامی» پیشنهاد کردم که آن دانشگاه زیر نظر من و آقای دکتر العطاس به هزینه خود منتشر سازد. این مجموعه در مدت پنج سالی که من در آنجا تردد داشتم تا دوازده شماره رسید که کتابهای الأسئلة و الأجوبة ابوریحان و ابن سینا و بیان الحق بضممان الصدق ابوالعباس لوکری و طب الفقراء والمساکین ابن جزار قیروانی و ترجمه فارسی التصریف بمن عجز عن التألیف ابوالقاسم خلف بن عباس زهراوی (بخش جراحی و ابزارهای آن) و المناهج فی المنطق صائن الدین ابن ترکه اصفهانی و الشکوک علی جالینوس رازی از جمله این کتابها بود. کیفیت فراهم آوردن کتاب الشکوک همراه با مقدمه فارسی و عربی و انگلیسی و فرهنگ مصطلحات پزشکی در سرآغاز چاپ اول کتاب یاد شده است.

نشر کتاب شکوک رازی که برخلاف انتظار مجامع علمی رخ داد شگفتی خاصی را در جوامع علمی به وجود آورد زیرا غربیان این مطلب را اشاعه داده بودند که رازی از خود ابتکار علمی نداشته و آثار او بازنویسی از آثار جالینوس است در حالی که از مقدمه کتاب شکوک برمی آید که رازی در عین اینکه نبود را شاگرد جالینوس می‌داند و به فضل تقدّم و تقدّم فضل او اعتراف می‌نماید صریحاً می‌گوید که پزشکی و فلسفه تسلیم و قبول تبعدی و کورکورانه نسبت به رئیس‌ان را نمی‌پذیرد و جالینوس اگر خود زنده می‌بود مرا بر نوشتن این کتاب تشویق می‌نمود. بر پایه اهمیت ویژه‌ای که این کتاب داشت دانشمندان خارج و داخل را متوجه خود کرد و نسخه‌های چاپ شده آن بسیار زود نایاب گردید در حالی که طالبان آن، روز به روز افزون‌تر می‌شد. این موجب مسرت و خوشوقتی است که مجال تجدید چاپ کتاب در انجمن آثار و مفاخر فرهنگی میسر گردیده است. امیدواریم که کتاب مورد استفاده و بهره‌برداری دانشمندان به ویژه آنانکه به تاریخ پزشکی اسلامی و ایرانی می‌پردازند قرار گیرد.

مهدی محقق

رئیس هیأت مدیره انجمن آثار و مفاخر فرهنگی

عضو پیوسته فرهنگستان زبان و ادب فارسی

تهران، بیست و چهارم بهمن ماه ۱۳۸۴

سر آغاز

ای نام تو بهترین سرآغاز بی نام تو نامه کی کنم باز

مؤسسه بین‌المللی اندیشه و تمدن اسلامی با همت و کوشش خستگی ناپذیر پروفیسور دکتر سید محمد نقیب العطاس در سال ۱۳۷۰ آغاز به کار کرد. را قم این سطور نه تنها در برنامه‌ریزی علمی آن شرکت داشت بلکه در مراسم افتتاح آن دو سخنرانی یکی درباره «فلسفه و کلام اسلامی» و دیگری درباره «رازی پزشکی و فیلسوف بزرگ ایرانی» ایراد کرد و در همان مراسم از او خواسته شد که همکاری خود را با آن مؤسسه در تدریس فلسفه و تاریخ و منابع علوم اسلامی ادامه دهد و او در طی نیمسال زمستانی ۱۳۷۰ و ۱۳۷۱ به تدریس دروسهای «تاریخ و منابع علوم اسلامی» و «فلسفه و روش صنعت پزشکی و علوم وابسته به آن در اسلام» پرداخت و در این مدت موفق شد که متن کتاب «الشکوک علی حالینوس» محمد بن زکریای رازی را که پیش از آن مورد مطالعه و بررسی او قرار گرفته بود تصحیح و مقابله کند و نیز تحقیقاتی را که درباره تاریخ پزشکی در اسلام تاکنون انجام داده بود در مجموعه‌ای به نام «مجموعه متون و مقالات در تاریخ پزشکی اسلامی» مدون سازد که این مجموعه بزودی به وسیله سازمان انتشارات سروش منتشر می‌گردد.

کیفیت تصحیح متن کتاب الشکوک در صفحه شصت و هفت این کتاب ذکر شده است و آنچه که در این جا باید یاد شود اینست که هرچند متن کتاب و لواحق آن با فراغت و فرصتی که در کوالامپور برای او پیدا شد آماده گردید. ولی او بحث و تحقیق درباره این کتاب مهم را از مدتها پیش آغاز کرده و آن را طی مقالاتی در مجامع علمی به اهل علم عرضه داشته بود از این جهت مناسب دانست که آن مقالات را در آغاز کتاب بیاورد تا مورد استفاده دانشجویان این فن قرار گیرد.

مقاله فارسی که درباره کتاب الشکوک تحریر یافته و در مجله دانشکده ادبیات دانشگاه تهران. شماره ۲ و ۳ سال ۱۳۴۶ منتشر گردیده است.

مقاله عربی که در چهارمین کنگره بین‌المللی تاریخ علوم اسلامی که به وسیله دانشگاه حلب در سال ۱۹۸۷ برگزار شد ارائه داده شده و در مجله تاریخ العلوم العربیه جلد چهارم سال ۱۹۹۱ در حلب منتشر گشته است.

مقاله انگلیسی که در کنگره بین‌المللی خاورشناسی که در دانشگاه میشیگان در

سال ۱۹۶۷ برگزار شد ارائه گردیده و در مجموعه مقالات «تحقیقات اسلامی تقدیم شده به چارلز آدامز» در سال ۱۹۹۱ به وسیله ای. جی. بریل در لیدن از بلاد هلند چاپ شده است.

در پایان از حمایت های معنوی پروفیسور دکتر سید محمد نقیب العطاس که محیط علمی آرامی را برای او به وجود آورد تا او توانست این امر مهم را به پایان برساند، و نیز از اولیای کتابخانه مجهز مؤسسه بین المللی اندیشه و تمدن اسلامی که منابع مهم تاریخ علوم در اسلام را در اختیار او گذاشت، و همچنین از استاد علامه دکتر عباس زریاب خونی که او را در تصحیح برخی از عبارات متن یاری کرد صمیمانه سپاسگزار است.

مهدی محقق

بیست و دوم مهرماه ۱۳۷۲ هجری شمسی